

Urządnicy województw kijowskiego i czernihowskiego XV–XVIII wieku. Spisy. – Kórnik, 2002. – 344 s.

Урядовці Київського й Чернігівського воєводств XV–XVIII ст. Списки. – Курник, 2002. – 344 с.

27 березня 2003 р. в приміщенні бібліотеки Інституту історії Університету Марії Кюрі-Склодовської (Люблін, Польща) відбулася презентація чергової книги із серії “Urządnicy dawnej Rzeczypospolitej XII–XVIII wieku”. Праця продовжила видання списків урядників т.зв. “східних кресів” Речі Посполитої XIV–XVIII ст., що в рамках серії становлять окрему підсерію – “Ziemie Ruskie”.

Ідея видання таких списків, як відзначає постійний і незмінний редактор серії А.Гонсьоровський, виникла 1976 р. в ході дослідницької програми “Społeczeństwo polskie – dynamika przemian strukturalnych i rozwoju świadomości” Польської академії наук, коли розпочалася робота над науковим проектом “Skład i podstawy środowisk społeczno-politycznych – urzędnicy, ich funkcje i kariery”. Загалом ініціатива дослідження та опрацювання списків урядників давньої Речі Посполитої із залученням усього виданого комплексу наукових праць належить Г.Сухені-Грабовській¹.

Таким чином, від 1985 (коли вийшов перший том “Urzkdnikw Wielkopolskich”) до 2002 р. світ побачили 11 томів і 21 книга зі списками урядників: великопольських (т. I, кн. 1–2), ленчицьких, серадзьких і велюньських (т. II, кн. 1–2), руських, белзьких, холмських, подільських, київських і чернігівських (т. III, кн. 1–4), малопольських, краківських, сандомирських, люблінських, бурграбіїв краківського замку (т. IV, кн. 1–5), Східного Помор’я та Королівських Прус (т. V, кн. 1–2), куявських і добжицьких (т. VI, на жаль, вийшла лише кн. 2), підляських (т. VIII), інфлянтських (т. IX). Окремими томами вийшли переліки центральних і надвірних урядників Польщі, а також урядників і дигнітаріїв Великого князівства Литовського (відповідно тт. X та XI). У проекті поки що залишаються видання списків урядників волинських і мазовецьких.

Ідею створення списків урядників саме Київського та Чернігівського воєводств висунули 1998 р. Євгеніуш Янас та Вітольд Клачевський, упорядники (разом із Анною Сохацькою і Янушем Куртикою) списку подільських урядників XIV–XVIII ст. Як і всі попередні видання серії, “Urządnicy województw kijowskiego i czernihowskiego” складаються зі вступу (с. 5–12), списку скорочень (с. 13–18), основної частини (с. 19–247), покажчика осіб (с. 248–343). Списки складено за топографічно-хронологічним принципом у межах чітко визначеної адміністративно-територіальної одиниці, що мала свою власну ієрархію урядників. Таким чином, в окремі розділи виділено воєводства, а в їхніх межах – повіти: Київський (с.19–71), Овруцький (с.72–108), Житомирський (с. 109–146) у Київському та Чернігівський (с.147–203) і Новгород-Сіверський (с. 204–247) у Чернігівському воєводствах. Списки урядників укладено за схемою: 1) ім’я, прізвище, герб; 2) дати посідання уряду; 3) по можливості подано інформацію про попередній і наступний щаблі кар’єри особи. Як відзначають упорядники, вони намагалися подати всі урядові посади, що їх обіймала та чи інша особа, а також, по можливості, докладні дати смерті (у тих випадках, коли урядник помер, обіймаючи одну з посад у Київському чи Чернігівському воєводствах)².

Принагідно варто вказати на певні зауваження щодо абеткового укладу урядів у кожному з повітів. Більш доцільним, на наш погляд, було б розташувати

уряди згідно з їхнім старшинством – від найнижчого до найвищого. Достатньо обґрунтовано виглядає уклад списків урядників у хронологічному порядку за рубриками урядів із огляду на наступний абетковий список осіб.

Загалом слід відзначити, що дослідники проробили велику за обсягом та важливістю роботу, залучили значний джерельний масив із архівів Польщі, України, Росії та Білорусії. Загальна кількість урядників сягає 3000 осіб. Попри це, автори абсолютно правдиво вказують на те, що даний список не є вичерпним і в майбутньому до нього ще будуть доповнення. Свідченням цього є, наприклад, доповнення, зроблені до раніше виданих списків урядників Люблінського воєводства. Більше того, на детальний аналіз заслуговує проблема верифікації надань і виокремлення серед них формальних і реальних. Це пов'язано з тим, що на теренах Речі Посполитої у XV–XVIII ст. досить поширеною практикою було надання протягом 2–3 тижнів одного уряду відразу 3–4 особам, із яких лише одна реально виконувала покладені на неї обов'язки, інші ж – лише користувалися титулом.

Видання належно оцінили не лише польські, а насамперед українські історики завдяки унікальності та важливості зібраної в ньому інформації.

¹ Urzędnicy Wielkopolscy XII–XV wieku. Spisy / Opr. M. Bielińska, A. Gąsiorowski, J. Łojko. – Wrocław, etc., 1985. – S. 5.

² Urzędnicy województw Kijowskiego i Czernihowskiego XV–XVIII wieku. Spisy / Opr. E. Janas i W. Kłaczewski. – Kórnik, 2002. – S. 12.

В.Г.Берковський (Одеса)

